

NORGES HØYESTERETT

Den 26. januar 2011 avsa Høyesterett dom i

HR-2011-00184-A, (sak nr. 2010/1416), sivil sak, anke over dom,

Trygve Skui

(advokat Bjørn Eriksen – til prøve)

mot

Staten v/Statens naturskadefond

(Regjeringsadvokaten
v/advokat Gunnar O. Hæreid)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Normann**: Saken gjelder spørsmål om tingrettens overskjønn i en naturskadesak bygger på uriktig lovanvendelse når tingretten har begrenset erstatningen til tapt bruksverdi på det skadete området, og ikke tatt hensyn til betydningen av redusert flomvern.
- (2) Eiendommen denne saken gjelder, ligger cirka 14 kilometer nordvest for Lierbyen sentrum. Den har et areal på totalt 437 dekar med et jordbruksområde på cirka 145 dekar, hvorav omtrent 54 dekar grenser mot Lierelva, og rundt 241 dekar er skog. Eiendommen ligger i et utsatt kvikkleireområde, og har også tidligere vært utsatt for naturskader ved store nedbørsmengder og flom.
- (3) I en ekstraordinær nedbørsperiode i juli 2007 ble deler av eiendommens jorder som brukes til korn- og kålproduksjon skadet av flom i Lierelva og tilstøtende bekk. Deler av jordene raste ut, gjenværende kant på jordene ble svekket, og grunnen mellom et pumpehus og Lierelva ble delvis vasket bort.

- (4) Skadene, gjenoppretingskostnadene, ble taksert av Pro-Survey AS til 604 800 kroner, som ble lagt til grunn for lensmannsskjønnet 19. oktober 2009.
- (5) Staten ved Statens naturskadefond begjærte overskjønn, og gjorde gjeldende at lenmannsskjønnets takst bygget på feil lovanvendelse og bevisvurdering.
- (6) Overskjønn ble avhjemlet ved Drammen tingrett 20. mai 2009.
- (7) Partene var enige om at sivilingeniør i geoteknikk Knut Espedal i sin rapport og vurdering datert 1. desember 2008, som ble utdypet og forklart under hovedforhandlingen for tingretten og under befaringen, ga et riktigere bilde av skadeomfang og nødvendige tiltak for gjenoppretting av skaden. De ble derfor enige om at Espedals opplegg måtte følges, dersom utbedring skulle skje.
- (8) Det er fem skadeområder på eiendommen, betegnet A1, A2, B1, B2 og B3.
- (9) Overskjønnet satte omkostninger til gjenoppretting av skaden på området A1 til 7 000 kroner.
- (10) For de øvrige områdene kom tingretten til at utgiftene til gjenoppretting ville være uforholdsmessig store: Tapt dyrkingsjord for området A2 utgjør cirka 15 kvadratmeter. Gjenoppretting av skaden og vernet ville ha krevd et omfattende arbeide og bruk av steinmasser, og representerte en kostnad på til sammen cirka 406 500 kroner. Tingretten fant at dette sto i åpenbart misforhold til den verdiforringelsen skaden hadde ført til, og at skaden derfor var uopprettelig. Gjenoppretting skulle derfor ikke takseres, og skaden ble fastsatt til "bruks/verditap" på 325 kroner.
- (11) For områdene B1, B2 og B3 ble skaden taksert til 95 550 kroner – også dette basert på tapt bruksverdi etter naturskadeloven § 10 tredje ledd. Disse områdene utgjør totalt 0,7 dekar.
- (12) Gjenoppretingskostnadene for disse tre områdene, som også omfattet gjenoppretting av vernet, ville basert på Espedals masseberegninger, ha representert en kostnad på drøyt 1 600 000 kroner. Tingretten uttalte at dette beløpet sto i "åpenbart misforhold" til den verdiforringelsen skaden hadde ført til, og at skadene derfor måtte anses å være uopprettelige, jf. naturskadeloven § 10 første ledd. Gjenoppretting ble derfor ikke taksert.
- (13) Overskjønnet ble avhjemlet 20. mai 2009 med slik slutning:
- "1. I overskjønnssak 08-086911SKJ-DRAM fastsettes takst i naturskadeskjønn for skadeobjektene A1, A2, B1, B2 og B3, slik det fremgår ovenfor.**
 - 2. Saksomkostninger tilkjennes ikke."**
- (14) Trygve Skui anket overskjønnet til Borgarting lagmannsrett. Anken gjaldt lovanvendelsen.
- (15) Borgarting lagmannsrett avsa 2. juli 2010 kjennelse med slik slutning:
- "1. Anken forkastes.**

2. **Sakskostnader for lagmannsretten tilkjennes ikke.”**

- (16) Skui har anket til Høyesterett over lagmannsrettens lovanvendelse.
- (17) Lagmannsrettens kjennelse gjelder anke over overskjønn etter naturskadeloven. Det følger av naturskadeloven § 9 at skjønnsloven kommer til anvendelse. Et overskjønn kan bare påankes på grunn av feil ved saksbehandlingen eller lovanvendelsen, jf. skjønnsprosessloven § 38. Anken skal ”behandles etter reglene om anke over dommer i tvisteloven kapittel 29 eller 30.”, jf. bestemmelsens første ledd annet punktum.
- (18) Lagmannsrettens avgjørelse skulle etter dette vært fattet ved dom, ikke ved kjennelse, jf. tvisteloven § 19-1 første ledd bokstav c. Feilen er imidlertid uten betydning for avgjørelsens rettsvirkninger eller for adgangen til overprøving, og ved anken følges reglene for den avgjørelsestypen retten skulle ha brukt, jf. tvisteloven § 19-1 fjerde ledd. Ankesaken skal dermed behandles som anke over dom.
- (19) Høyesteretts ankeutvalg traff 6. oktober 2010 slik beslutning:
- ”Anken tillates fremmet.”**
- (20) Anken gjelder, som nevnt, lagmannsrettens lovanvendelse. Jeg bemerker imidlertid at det er tingrettens – ikke lagmannsrettens lovanvendelse – som er gjenstand for Høyesteretts prøving i denne saken.
- (21) Bortsett fra at Skui har gjort gjeldende en ny anførsel for Høyesterett, står saken i samme stilling som for tingretten og lagmannsretten.
- (22) Den ankende part – *Trygve Skui* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (23) Tingretten har anvendt loven feil når den ved takseringen av bruksverdien ikke har tatt hensyn til det tap som forringet flomvern innebærer.
- (24) Det bestrides ikke at det er naturskadeloven § 10 tredje ledd som kommer til anvendelse, og at gjenoppretting av flomvern ikke kan kreves erstattet etter § 10 første ledd. Men det kreves erstatning for den verdiforringelse som eiendommens nedsatte motstandsdyktighet mot flomskader representerer.
- (25) Som ny anførsel for Høyesterett anføres det at det er feil at tingretten ikke har vurdert redusert salgsverdi. Begrepet ”verdiforringelse” i naturskadeloven § 10 tredje ledd er et generelt begrep som omfatter mer enn produksjonstapet. Eiendommens salgsverdi er redusert som følge av svekket flomvern, og ”verdiforringelse” omfatter også dette.
- (26) Lovens formål tilsier at tapt flomvern skal erstattes. Loven er utformet nettopp for denne type skader, og er ment å verne de områdene i landet som er mest utsatt for naturskade, slik som blant annet Lier.
- (27) ”Verdistigning” som skal takseres etter § 10 første ledd, omfatter blant annet økt salgsverdi. Hensynet til harmoni i takseringssystemet tilsier at verdibegrepet i første og tredje ledd må forstås på samme måte.
- (28) Trygve Skui har nedlagt slik påstand:

”Overskjønnet oppheves. Trygve Skui tilkjennes saksomkostninger for Drammen tingrett, Borgarting lagmannsrett og Høyesterett.”

- (29) Ankemotparten – *staten ved Statens naturskadefond* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (30) Overskjønnet har anvendt loven korrekt når den ikke særskilt har taksert svekket flomvern.
- (31) Det er ikke holdepunkter i naturskadeloven selv, forarbeider eller rettspraksis for at utgifter til gjenoppretting av naturlig motstandskraft mot naturskader, kan inngå i beregningen av tapt bruksverdi etter naturskadeloven § 10 tredje ledd. I lagmannsrettspraksis er det lagt til grunn at destabilisert grunn i seg selv ikke utgjør en konkret skade som påvirker eiendommens bruksverdi. En slik endring er ikke en naturskade, men en fare for ny skade dersom det kommer en ny flom. Etter lovens system kan utgifter til flomvern dekkes etter søknad om støtte til sikring, jf. kapittel 3, mens selve skaden blir kompensert ved taksering av tapt landbruksareal. Eventuelle nye skader kan kreves dekket ved ny søknad etter naturskadeloven, med de modifikasjoner som følger av naturskadeloven § 11 nr. 3 bokstav c og d.
- (32) Når det bare er en del av eiendommen som er skadet, som i denne saken, følger det av forskrift om taksering og erstatning av naturskader § 5 annet ledd, at taksten uansett bare skal gjelde tap i bruks- eller salgsverdi *for den aktuelle grunnen* som ikke kan benyttes. Det kan under ingen omstendighet kreves erstatning for tap i omsetningsverdi for hele eiendommen.
- (33) Staten ved Statens naturskadefond har nedlagt slik påstand:
- ”1. Anken vert forkasta.**
- 2. Staten ved Statens naturskadefond vert tilkjent saksomkostnader.”**
- (34) *Jeg er kommet til at anken ikke kan føre frem.*
- (35) Partene er enige om at taksering etter naturskadeloven § 10 første ledd må undergis en økonomisk forholdsmessighetsbegrensning, jf. blant annet to avgjørelser av Borgarting lagmannsrett inntatt i RG 2006 side 1615 og RG 2007 side 1074. Begge avgjørelsene ble forsøkt påanket til Høyesterett, men ble nektet henvist etter tvistemålsloven § 373 tredje ledd nr. 1, fordi Høyesteretts kjæremålsutvalg fant det ”klart” at anken ikke kunne føre frem, jf. HR-2006-01957-U og HR-2007-01405-U. Da lagmannsrettens avgjørelser ikke er prøvd av Høyesterett, har de ikke samme rettskildemessige vekt som en høyesterettsdom. Jeg finner derfor grunn til å bemerke at jeg er enig i det rettslige standpunkt avgjørelsene bygger på, og knytter innledningsvis enkelte bemerkninger til dette.
- (36) Naturskadeloven § 10 første ledd første og annet punktum har følgende ordlyd:
- ”Kan skaden gjenoprettes, settes taksten til omkostningene ved det. Vil den skadde gjenstand etter utbedringen få større verdi enn den hadde før skaden inntraff, skal verdistigningen takseres særskilt.”**

- (37) For at omkostningene ved gjenoppretting skal kunne kreves erstattet, må gjenoppretting etter den nevnte rettspraksis ikke bare være fysisk, men også økonomisk mulig. Mitt syn er at anvendelsen av naturskadeloven § 10 første ledd forutsetter at ”de ressurser som kan kreves for å gjennomføre gjenoppretting, må stå i et rimelig forhold til det som søkes oppnådd, nemlig opprettholdelse av bruksverdien”, jf. RG 2006 side 1615 (på side 1623). Det er også dette tingretten har lagt til grunn.
- (38) Kostnadene ved gjenoppretting sammenholdt med bruksverditapet i denne saken, som jeg har nevnt tidligere, er illustrerende for denne begrensningen. Saken gir imidlertid ikke foranledning til nærmere å vurdere hvor grensen etter første ledd går for å kunne kreve gjenoppretingskostnadene erstattet.
- (39) Spørsmålet er så om tingrettens anvendelse av naturskadeloven § 10 tredje ledd er riktig, når den har begrenset erstatningen til tapt bruksverdi og ikke inkludert erstatning for tapt flomvern.
- (40) Naturskadeloven opererer med en sondring mellom erstatning for naturskader i kapittel 2 og tiltak til sikring av naturskader i kapittel 3. Sikringstiltak kan være aktuelt både før og etter en naturskade, jf. Ot.prp. nr. 12 (1993–94) side 6. Ansvar for å sikre eiendommen påhviler i utgangspunktet grunneieren, men det kan gis et begrenset tilskudd til sikring, jf. forskrift om sikring mot naturskader § 3 gitt i medhold av naturskadeloven § 20.
- (41) Slik jeg ser det, ville det stride mot lovens system å inkludere sikringstiltak i naturskadeerstatningen, som en steinfylling ville være. Dette betyr imidlertid ikke at gjenoppretting – hvor sikring kan være en gunstig sidevirkning – ikke kan kreves erstattet, så lenge omkostningene ikke kommer opp på et slikt nivå at naturskadeloven § 10 første ledd ikke kommer til anvendelse. Dette illustreres av det beløpet skaden ble taksert til for området A1, hvor erstatningen gjelder utgifter til tilføring av steinmasser.
- (42) Lovens formål gir også støtte for at ”verdiforringelse” i § 10 tredje ledd ikke inkluderer tapt flomvern. Naturskadeerstatningens oppgave er ikke først og fremst å kompensere skadelidte for hele hans formuestap, men å sette ham i stand til å fortsette sin virksomhet etter en naturskade, jf. Innstilling om sikring mot og erstatning for naturskader, april 1959, side 55 og Ot.prp. nr.19 (2004–2005) side 1–2.
- (43) I tilknytning til dette momentet viser jeg videre til at naturskadeloven 1994 i det vesentlige er en videreføring av naturskadeloven 1961. Det følger av forarbeidene til 1961- loven at ordningen ikke er ment å sikre at enhver naturskade skal dekkes fullt ut. Både økonomiske hensyn og rimelighetshensyn taler for en sterk begrensning, jf. Innstilling om sikring mot og erstatning for naturskader, april 1959, side 43.
- (44) Gjenstand for erstatning etter loven er ”naturskade”, jf. § 1. Naturskade er definert i § 4, og det legges til grunn et strengt årsakskrav, jf. at naturskade er skade som ”direkte skyldes” blant annet flom. Bestemmelsen er en videreføring av § 5 i den gamle loven. Ved vedtakelsen av 1994-loven ble det vurdert å fjerne ordet ”direkte”, slik at spørsmålet om skaden ”skyldes” den ene eller andre begivenhet måtte avgjøres på tilsvarende måte som i erstatningsretten, jf. Ot.prp. nr. 12 (1993–94) side 25. Som begrunnelse for at man likevel valgte å videreføre ordlyden, uttalte departementet:

”Når en er blitt stående ved å beholde loven på dette punkt slik den er i dag skyldes dette i hovedsak tre forhold. For det første sammenhengen med de tilsvarende regler i

forsikringslovgivningen (se lov om naturskadeforsikring av 16. juni 1989 nr. 70 § 1). For det andre fordi den praksis som føres på grunnlag av gjeldende lov i de fleste tilfelle gir rimelige resultater, og for det tredje fordi en oppmyking vil kunne lede til utgifter for det offentlige av en størrelsesorden som det er vanskelig å ha noen mening om.”

- (45) Lovens strenge årsakskrav sammenholdt med naturskadeerstatningsordningens formål, tilsier etter mitt syn at erstatning for tappt flomvern, ikke kan betraktes som en naturskade som gir grunnlag for erstatning for tappt salgsverdi etter § 10.
- (46) Jeg tillegger det også vekt at kostnadene ved undersøkelser for å beregne hvor mye en skråning har blitt mer utsatt for utrasing etter en destabilisering på grunn av flom, lett vil kunne bli svært store, jf. uttalelse fra sakkyndig sivilingeniør i geoteknikk Knut Espedal, som er fremlagt for Høyesterett. Når grunneierne dessuten vil kunne få erstatning for senere flomskader, taler dette i tillegg mot at redusert flomvern kan inkluderes i erstatningen.
- (47) Jeg kan etter dette ikke se at tingretten har lagt til grunn en uriktig lovforståelse når den ved beregningen av erstatning for ”verdiforringelse” etter § 10 tredje ledd ikke har tatt i betraktning tappt flomvern.
- (48) Skui har for Høyesterett også gjort gjeldende at det er feil at overskjønnet ved fastsettelsen av ”verdiforringelse”, ikke har tatt hensyn til reduksjon i eiendommens salgsverdi som følge av tappt flomvern. Anførselen er først gjort gjeldende under saksforberedelsen for Høyesterett, og var ikke påberopt for tingretten. Tingretten hadde derfor ikke foranledning til å vurdere dette spørsmålet. Jeg er uansett kommet til at redusert flomvern heller ikke kan kreves erstattet som en del av eiendommens reduserte salgsverdi, jf. § 10 tredje ledd.
- (49) I denne sammenheng har jeg funnet støtte for mitt syn i forskrift om taksering og erstatning av naturskader gitt med hjemmel i loven § 10 siste ledd. Når det bare er en del av eiendommen som er skadet – som i denne saken – følger det av forskriften § 5 annet ledd at taksten uansett bare skal gjelde tap i bruks- eller salgsverdi for den aktuelle grunnen som ikke kan benyttes.
- (50) Staten har etter dette fått medhold fullt ut. Jeg er likevel kommet til at det foreligger særlige grunner som gjør at Skui bør fritas for å erstatte statens sakskostnader, jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd. Det foreligger en relativt omfattende lagmannsrettspraksis om naturskadeloven § 10, men de spørsmål denne saken reiser er ikke tidligere prøvet av Høyesterett. Det er dessuten opplyst at en rekke saker for domstolene er stanset i påvente av dom i den foreliggende saken.
- (51) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke.

- (52) Dommer **Øie:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (53) Dommer **Møse:** Likeså.
- (54) Dommer **Bull:** Likeså.
- (55) Dommer **Matningsdal:** Likeså.

(56) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke.

Riktig utskrift bekreftes: